

Атаманов Олександр Михайлович,
адвокат, аспірант кафедри досудового
розслідування навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ

В Україні у 2012 році був прийнятий новий Кримінальний процесуальний кодекс (далі КПК), який запровадив поняття «кримінальне правопорушення», що об'єднує дві категорії – власне, злочини, та кримінальні проступки. Матеріальним джерелом кримінального права на майбутнє визначено «закон України про кримінальну відповідальність» – під ним розуміються законодавчі акти України, які встановлюють цю відповідальність: Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки. КПК встановив низку спрощених процедур при розслідуванні кримінальних проступків, які застосовуються з дня введення в дію відповідного закону [1].

Разом із тим, окремого закону України про кримінальні проступки прийнято так і не було. Законодавцем було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – Закон), який опубліковано в квітня 2019 року та набуває чинності 01.01.2020.

Відповідно до Закону, кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки та злочини. Кримінальним проступком є передбачене цим Кримінальним кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [2].

На сьогодні інститут повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення займає особливе місце в структурі етапів досудового розслідування, адже воно є початковим моментом притягнення особи до кримінальної відповідальності. Справа в тому, що особливої актуальності вказане питання набуло після внесення у 2014 році законодавчих змін щодо набуття статусу підозрюваного особою, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень (ч. 1 ст. 42 КПК).

Законом не передбачено особливого порядку повідомлення про підозру особі у вчиненні кримінального проступку, тому підлягають застосуванню загальні положення КПК, відповідно до яких порядок вручення повідомлення про підозру визначено главою 22 (ст. 276-279 КПК).

Відповідно до ч. 1 ст. 278 КПК, письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень.

Вручення повідомлення про підозру повинно здійснюватися слідчим або прокурором безпосередньо, оскільки ст. 278 КПК передбачено саме вручення повідомлення про підозру, а не його передачу в будь-який спосіб.

Відповідно до академічного тлумачного словника української мови **вручення** – Дія за значенням **вручити (вручати)** – Давати комусь що-небудь особисто, безпосередньо в руки [3, т. 1, с. 762].

Згідно з ч.ч. 1 та 3 ст. 111 КПК повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальною дією, за допомогою якої слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час та місце проведення відповідної процесуальної дії або про прийняте процесуальне рішення чи здійснену процесуальну дію. Повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється у випадках, передбачених цим Кодексом, у порядку, передбаченому главою 11 цього Кодексу (ст. 133–143 КПК), за винятком положень щодо змісту повідомлення та наслідків неприбуття особи.

Згідно з ст. 133 КПК слідчий, прокурор під час досудового розслідування має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження у встановлених цим Кодексом випадках для допиту чи участі в іншій процесуальній дії.

Відповідно до ч. 1 ст. 136 КПК належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є *розпис особи про отримання повістки*, в тому числі на поштовому повідомленні, *відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом*.

З огляду на вищенаведені положення ст. 111, 136, 276–279 КПК належним підтвердженням отримання особою письмового повідомлення про підозру або ознайомлення з його змістом іншим шляхом може вважатися лише розпис особи про отримання письмового повідомлення про підозру, відеозапис вручення особі повідомлення про підозру, чи будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі письмового повідомлення про підозру або ознайомлення з його змістом.

Практика застосування вказаної правової норми при не встановленні місцезнаходження особи вже виявила непоодинокі порушення вимог законодавства з боку сторони обвинувачення, що призводить до постановлення слідчими суддями судових рішень про визнання незаконними дії слідчого, прокурора при повідомленні про підозру.

Окремо необхідно зазначити, що положення ч. 1 ст. 42 КПК про те, що підозрюваним є особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок не встановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень суперечать підпункту «а» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, згідно з яким кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причину обвинувачення проти нього [4].

Отже, відповідно до приписів ч. 1 ст. 42 КПК, враховуючи положення п. 4 ст. 9 КПК та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і практики Європейського суду з прав людини, підозрюваним є тільки та особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276–278 КПК, повідомлено про підозру та особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення.

Особливості повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку вводяться в дію даним Законом, який доповнює КПК ст. 298-4, відповідно до якої письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку складається дізнавачем за погодженням із прокурором у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом. Однак, дана стаття не передбачає права дізнавача на вручення повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку, що на практиці може призвести до порушення законності при здійсненні такої процесуальної дії, як вручення повідомлення про підозру.

Оскільки передбачені Законом зміни до Глави 25 КПК не надають права дізнавачу вручити повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку, мають бути застосовані загальні положення КПК, відповідно до яких таке повідомлення має право вручити лише прокурор.

Окрім цього, необхідно зазначити про те, що Закон також не передбачає відповідних змін до статей 111, 135, 136, 276–279 КПК, в частині введення дізнавача до суб'єктів, як мають право здійснити повідомлення та виклик у кримінальному провадженні.

Не вирішення цих проблем та їх недостатня урегульованість в чинному законодавстві, обумовлюють актуальність та необхідність

проведення подальшого науково-теоретичного дослідження, спрямованого на отримання цілісного уявлення про особливості повідомлення про підозру особі, в тому числі у вчиненні кримінального проступку, з метою вироблення конкретних рекомендацій з її удосконалення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. №4651-VI (зі змін. та допов. від 18 жовтня 2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листоп. 2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

3. Академічний тлумачний словник української мови (1979–1980) : словник укр. мови : в 11 т. URL: <http://sum.in.ua/s/vrchaty>.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Буртовий Єгор Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Марков М. М.

КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВАХ

У кримінально-правовій літературі вже достатню кількість років обговорюється думка, що класифікацію правопорушень за ступенем тяжкості треба вдосконалювати і, поряд зі злочинами, передбачити і такий вид правопорушення, як кримінальний проступок. Останній має займати місце між злочином і адміністративним деліктом.

Ряд українських вчених підтримують цю ідею. Більше того, до їх кола все частіше входять науковці, які нещодавно категорично заперечували цю ідею, або, принаймні, ставилися до неї критично.

Аргументи на користь введення окремого виду правопорушень - кримінальних проступків полягають у тому, що:

– необхідно провести зміни в Кримінальний кодекс України від передбачення діянь, котрі не становлять значної суспільної